

IPA 2

MODUL 1

**Osnovna i
napredna
znanja
o autizmu**

INDEKS

Socijalna komunikacija

Ograničena, stereotipna
interesovanja

Heterogenost

Pridružena stanja

Razvojne promene

Pridružena stanja

Više od 70% autističnih osoba ima bar jedno pridruženo stanje.

Pridružena stanja su povezana sa većim nivoom potrebe za podrškom, sniženim nivoom socijalnog blagostanja i manje poželjnim ishodom.

Simptomi pridruženih stanja mogu da budu atipični i teško ih je prepoznati.

Na moguću pojavu pridruženog stanja trebalo bi misliti ako:

- funkcionalnom analizom ponašanja ne mogu da se utvrde tačni razlozi maladaptivnog ponašanja;
- osoba u spektru regredira u odnosu na raniji stepen funkcionisanja (osobito nakon treće godine života);
- osoba u spektru ne reaguje na tretman niti na obezbeđeu podršku;
- postoji istorija perinatalnih komplikacija, učestalih poseta službama hitne pomoći, uzimanja različitih lekova, uključujući i one koji nisu dostupni na recpt (Casanova et al., 2020).

Pridružena stanja

- Intelektualna ometenost
- ADHD
- Razvojni poremećaj koordinacije

Neurorazvojni poremećaji

- Poremećaji raspoloženja
- Anksiozni poremećaji
- Shizofrenija

Psihijatrijski poremećaji

- Epilepsija
- Migrene

Neurološka stanja

Funkcionalni poremećaji

- Poremećaji spavanja
- Poremećaji ishrane

Autizam i intelektualna ometenost

- Autizam može biti praćen bilo kojim nivoom intelektualnog funkcionisanja.
- Dijagnoza se postavlja ako su ispunjeni svi dijagnostički kriterijumi i ako su deficiti u oblasti socijalne komunikacije značajno veći od nivoa koji bi se očekivao u odnosu na stepen kognitivnog funkcionisanja.
- U poslednjih nekoliko decenija osobe sa visokofunkcionalnim autizmom se sve bolje dijagnostikuju. Otuda je procenat onih sa intelektualnom ometenošću opao.

Autizam i ADHD

- Prevalencija ADHD-a kod osoba u spektru varira u širokom rasponu od 17% do čak 78%, zavisno od uzorka i metodologije istraživanja.
- Autistične osobe sa pridruženim ADHD-om obično imaju teže simptome, posebno u socijalnom domenu, kao i veću tendenciju ka repetitivnim aktivnostima.
- Autistična deca školskog uzrasta sa ADHD-om pod većim su rizikom od vršnjačkog nasilja.

Autizam i razvojni poremećaj koordinacije (RPK)

- Dijagnoza RPK je moguća ako je sticanje i izvršavanje koordinisanih motoričkih veština značajno ispod očekivanog nivoa, ako se uzmu u obzir hronološki uzrast i mogućnosti za učenje i ovladavanje veštinama.
- Ako pojedinac ispunjava kriterijume za oba poremećaja, moguće je postaviti obe dijagnoze.
- Nedavno objavljene studije sugerišu da je istovremeno postojanje ovih poremećaja uobičajeno (npr. Miller et al., 2021).

**Česti
psihijatrijski
poremećaji kod
osoba u spektru:**

- Poremećaji raspoloženja (depresija i bipolarni poremećaj).
- Anksiozni poremećaji (socijalna anksioznost, poremećaji prilagođavanja, agorafobija, panični poremećaj, generalizovani anksiozni poremećaj).
- Poremećaji shizofrenog spektra (u ovoj kategoriji najčešća je shizofrenija, dok su ostali poremećaji shizofrenog spektra ekstremno retki).

**Nije retka pojava da
autistična osoba
ima i depresiju i
anksioznost**

**Poremećaji
raspoloženja**

Anksiozni poremećaji

**Posebne potrebe
za podrškom
povezane sa
pridruženim
psihijatrijskim
stanjima**

Istovremena pojava autizma i psihijatrijskih stanja zahteva blisku saradnju između psihijatrijskih službi, roditelja i nastavnika, zato što tretman nije ograničen samo na uzimanje lekova, već podrazumeva i praćenje stanja, obezbeđivanje individualizovane podrške i uklanjanje socijalnih barijera i stigme, koje su često povezane sa psihijatrijskim oboljenjima.

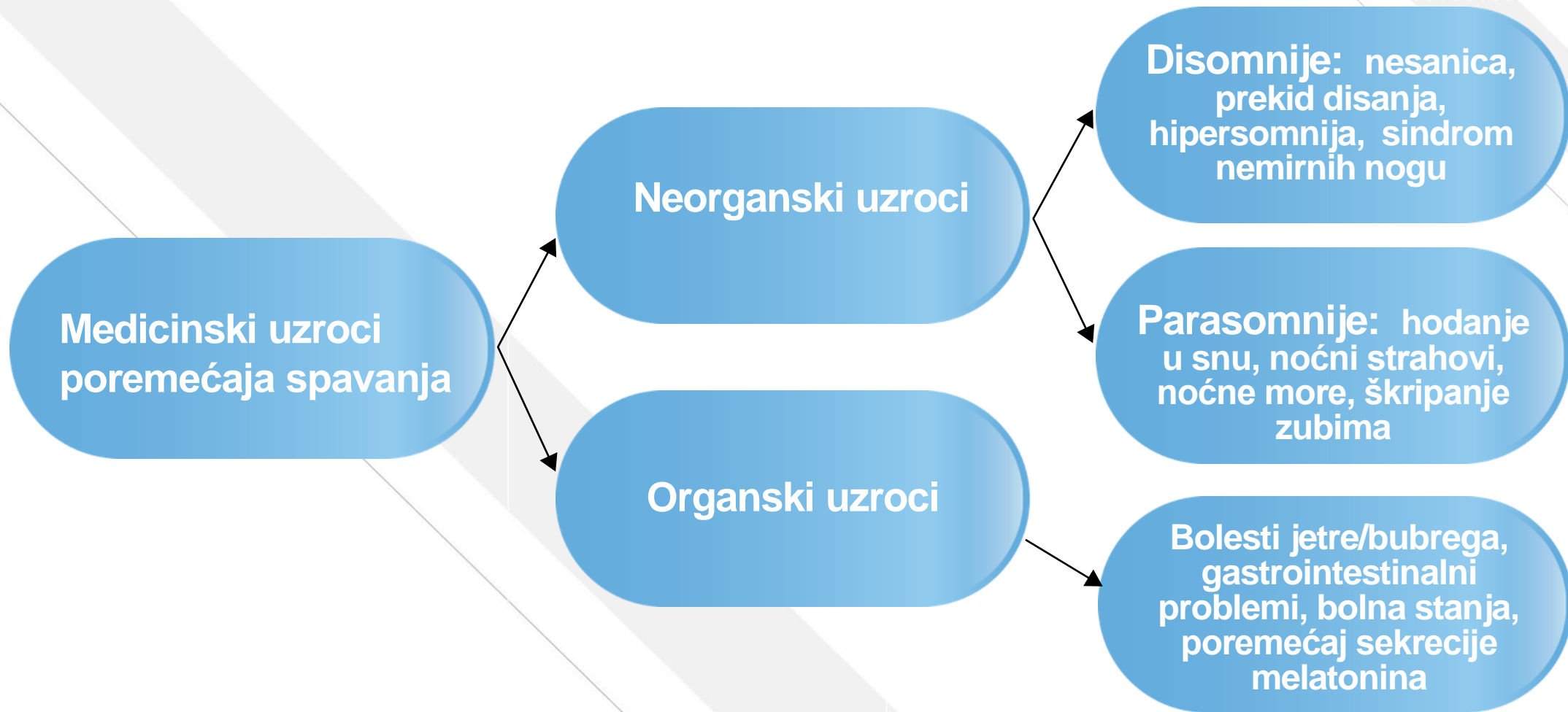
Pridružena neurološka stanja

- Autistična deca imaju češće epilepsiju u odnosu na decu tipičnog razvoja.
- Faktori rizika za pojavu napada u ranom detinjstvu su: niske adaptivne sposobnosti, povišen nivo hiperaktivnosti i nizak fizički kvalitet života (Capal et al., 2020).
- Epilepsija je posebno česta kod autističnih osoba s intelektualnom ometenošću.
- Glavobolje i migrene su češće kod osoba u spektru nego u opštoj populaciji.

**Posebne potrebe
za podrškom
povezane sa
pridruženim
neurološkim
stanjima**

- Pridruženi neurološki poremećaj može da ima značajan uticaj na dalji tok razvoja, kako direktno, tako i zbog negativnih efekata korišćenih lekova.
- Otuda su, “indikovane redovne kontrole kod neurologa kako bi se obezbedile adekvatna nega i podrška u oblasti fizičkog zdravlja” (Pan et al., 2020).

**Poremećaji
spavanja –
Tretman:**

Procena

**Individualni
plan
intervencije**

**Intervencija
zasnovana na
dokazima**

Evaluacija

**Poremećaji
spavanja –
Strategije
tretmana:**

Higijena spavanja – odlazak u krevet uvek u isto vreme; izbegavaje kofeina, obroka i pića, kao i aktivnosti ispred ekrana pre odlaska u krevet; praćenje rutine uspavlivanja itd.

Bihevioralne intervencije

Hronoterapija

Melatonin...

Poremećaji ishrane – mogući uzročnici

Zdravstveni problemi

- Gastrointestinalni problemi
- Alergije
- Blesti zuba...

Senzorni problemi

- Sklonost ka hrani specifične teksture, mirisa ili boje
- Izbegavanje dodirivanja hrane
- Mučnina ili gađenje

Poteškoće u komunikaciji

- Osoba u spektru ne ume da pokaže šta voli ili šta joj smeta

**Poremećaj ishrane –
Strategije
intervencije**

Ishrana u tihom i prijatnom
okruženju

Ustanoviti rutinu hranjenja

Serviranje hrane tako da bude
zabavna i atraktivna

Uključiti autističnu osobu u
pripremu hrane

Postepeno uvoditi novu namirnicu

U slučaju averzije prema hrani,
primeniti desenzitizaciju...

**Druga česta
pridružena
stanja:**

Poremećaji
organa za
varenje

Dislipidemija

Bolesti zuba

Alergije

Nedosatak
vitamina...

Linkovi i Izvori:

- ❏ American Psychiatric Association (APA). (2013). Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 5th edition (DSM-5). American Psychiatric Publishing.
- ❏ Capal, J. K., Macklin, E. A., Lu, F., & Barnes, G. (2020). Factors associated with seizure onset in children with autism spectrum disorder. *Pediatrics*, 145(Supplement 1), S117-S125.
- ❏ Casanova, M. F., Frye, R. E., Gillberg, C., & Casanova, E. L. (2020). Comorbidity and Autism Spectrum Disorder. *Frontiers in Psychiatry*, 11, 1273.
- ❏ Hervás, A. (2016). Un autismo, varios autismos. Variabilidad fenotípica en los trastornos del espectro autista. *Revista de Neurología*, 62(Suppl. 1), s9-s14.
- ❏ Lai, M. C., & Szatmari, P. (2020). Sex and gender impacts on the behavioural presentation and recognition of autism. *Current Opinion in Psychiatry*, 33(2), 117-123.
- ❏ Lugo-Marín, J., Magán-Maganto, M., Rivero-Santana, A., Cuellar-Pompa, L.,
- ❏ Alviani, M., Jenaro-Rio, C., ... & Canal-Bedia, R. (2019). Prevalence of psychiatric disorders in adults with autism spectrum disorder: A systematic review and meta-analysis. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 59, 22-33.
- ❏ Mannion, A., & Leader, G. (2013). Comorbidity in autism spectrum disorder: A literature review. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 7(12), 1595-1616

Linkovi i Izvori:

- ☐ Miller, H. L., Sherrod, G. M., Mauk, J. E., Fears, N. E., Hynan, L. S., & Tamplin, P. M. (2021). Shared Features or Co-occurrence? Evaluating Symptoms of Developmental Coordination Disorder in Children and Adolescents with Autism Spectrum Disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 1-13.
- ☐ Pan, P. Y., Bölte, S., Kaur, P., Jamil, S., & Jonsson, U. (2020). Neurological disorders in autism: A systematic review and meta-analysis. *Autism*, 1362361320951370.
- ☐ Silleresi, S., Prevost, P., Zebib, R., Bonnet-Brilhault, F., Conte, D., & Tuller, L. (2020). Identifying language and cognitive profiles in children with ASD via a cluster analysis exploration: Implications for the new ICD-11. *Autism Research*, 13(7), 1155-1167.
- ☐ Tan, C., Frewer, V., Cox, G., Williams, K., & Ure, A. (2021). Prevalence and Age of Onset of Regression in Children with Autism Spectrum Disorder: A Systematic Review and Meta-analytical Update. *Autism Research*, 14(3), 582-598.
- ☐ WHO (2018). ICD-11. Retrieved from <https://icd.who.int/browse11/l-m/en>

Odricanje odgovornosti

Podrška Evropske komisije za izradu ovog materijala ne predstavlja ujedno i saglasnost sa njegovim sadržajem, koji odražava isključivo stavove autora, pa se Komisija ne može smatrati odgovornom za bilo kakvu upotrebu informacija sadržanih u njemu.

PARTNERI

POLBIENESTAR
UNIVERSITAT ID VALÈNCIA

FPDA - Federação Portuguesa de Autismo

Autismo Burgos
Federación Autismo Castilla y León

FONDACIJA HILJADU ŽELJA

socialIT
software & consulting

ae **Autism**
Europe